

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜTESİ
MİLLETLERARASI HUKUK DERSİ
(ÇİFT NUMARALI ÖĞRENCİLER)
PRATİK ÇALIŞMA¹
16.04.2018

OLAY:

Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (UAEA) Başkanı Muhammed El Baradei'nin Mart 2006'da İran'ın nükleer faaliyetleri hakkındaki dosyayı BM Güvenlik Konseyi'ne göndermesiyle konu Konsey'in gündemine taşınmış ve Konsey konuyla ilgili ilk olarak 29 Mart 2006 tarihli aldığı kararla İran'ın UAEA ile daha etkin bir işbirliği yapması ve daha şeffaf davranması noktasında telkinlerde bulunmuştur. Buna karşın Konsey'in Aralık 2006 tarihli 1737 sayılı kararı ve arkasından gelen Mart 2007 tarihli 1747 sayılı kararlarında ise İran'a hassas nükleer malzemelerin ve balistik füzelerin doğrudan veya dolaylı olarak satışı ve İran menşeli silahların ihracatı yasaklanırken, UAEA tarafından tespit edilecek hassas nükleer faaliyetlerin derhal askıya alınması öngörülmüştür. Ayrıca bu kararların ek kısmında nükleer programa dâhil olan kuruluşların ve kişilerin listesi bulunmakta ve bunlar hakkında adı geçen kişi ve kuruluşların tüm ülkelerdeki malvarlıklarının dondurulması ve seyahat izinlerinin kısıtlanması istenmektedir. P5+1 ülkeleri (Çin, Fransa, Rusya, İngiltere, ABD ve Almanya ile AB Yüksek Temsilcisi) ve İran arasında yapılan görüşmeler Ortak Kapsamlı Eylem Planı'nın kabulü ile sonuçlanmış ve söz konusu plan Güvenlik Konseyi'nin Temmuz 2015 tarihli 2231 sayılı kararı ile teyid edilmesinin ardından 90 gün sonra yürürlüğe girmiştir. Eylem Planı ve bunu teyid eden Güvenlik Konseyi kararında Konsey'in eski yaptırımlarının ve bu çerçevede AB ve ABD tarafından kabul edilmiş olan hukuki düzenlemelerin İran'ın taahhütlerini yerine getirmesine bağlı olarak bir takvim çerçevesinde kademeli olarak kaldırılacağı öngörülmekte ve planın uygulanmasını denetleyecek bir Ortak Komisyon kurulmaktadır. Ayrıca İran'ın elindeki zenginleştirilmiş uranyum miktarının gelecek 15 yıl boyunca 300 kg'ı aşmayacağı, bu süre boyunca yeni uranyum zenginleştirme tesisi ya da ağır su reaktörü inşa edilemeyeceği, gelecek 10 yıl boyunca barışçıl amaçlı nükleer ar-ge faaliyetlerine UAEA denetiminde devam edebileceği ve UAEA müfettişlerinin haklı bir sebep göstermek ve askeri ve ulusal güvenlik faaliyetlerine müdahale amacı taşımamak kaydıyla İran'da gerekli gördükleri tesisleri denetleyebileceği öngörülmüştür. Yine Plan ve bunu teyid eden Konsey kararı uyarınca İran'ın gelecek 10 yıl boyunca barışçıl nükleer enerji amaçlı ticareti ile gelecek 5 yıl boyunca askeri silah alım ve satımı işlemleri Ortak Komisyon'un tavsiyesine tabi kılınmıştır. Bu çerçevede bütün devletler plandaki hükümlere aykırı yük taşıdığından şüphelenilen gemileri kendi ülkelerinde ve bayrak devletinin iznini almak kaydıyla açık denizlerde denetleyebilecektir. Konsey'in 2231 sayılı kararında bütün üye devletler, bölgesel ve uluslararası örgütlerden planın uygulanmasına yönelik uygun tedbirleri almaları ve plandaki taahhütlerin yerine getirilmesini zorlaştıracak hareketlerden kaçınmaları istenmektedir. Planda taraflardan birinin taahhüdünü ciddi anlamda yerine getirmemesi halinde başvurulabilecek bir uyuşmazlık çözüm usulü öngörülmüş olup, uyuşmazlığın bu çerçevede çözülememesi halinde kaldırılmış olan yaptırımların tekrar uygulanmaya başlayacağı ve bu takdirde İran'ın da artık kendi taahhütlerini yerine getirmeyeceği yazılıdır. Son olarak planda yer alan hükümlerin diğer devletler veya uluslararası hukuk prensipleri ve Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Andlaşması'nda ve diğer ilgili belgelerde bulunan haklar ve yükümler bakımından emsal teşkil etmeyeceği belirtilmektedir.

SORULAR:

¹ Milletlerarası Hukuk Çift Numaralı Öğrenciler 22.08.2017 Bütünleme Sınav Sorularıdır.

1. P5+1 ülkeleri ile İran arasında yapılmış olan Ortak Kapsamlı Eylem Planı'nın uluslararası hukuk açısından niteliğini değerlendiriniz.
2. Planda yer alan hükümlerin uluslararası hukuk prensipleri ve ilgili uluslararası anlaşmalar açısından emsal teşkil etmeyeceği ifadesi uluslararası teamül hukuku ve anlaşmalar hukuku açısından ne anlama gelmektedir.
3. Güvenlik Konseyi'nin İran'ın nükleer faaliyetlerini gündemine almasını ve ardından uyguladığı yaptırımları Konsey'in yetkileri açısından değerlendiriniz.
4. Konsey'in 2231 sayılı kararında üye devletlerden ve uluslararası ve bölgesel örgütlerden planın uygulanmasına yönelik uygun tedbirleri almalarını istemesinin hukuki dayanağı nedir?
5. İran tesislerini denetleyen UAEA müfettişleri ne tür muafiyetlere haizdir ve bunların görevleri sırasında uğradıkları zararlar için uluslararası alanda kimler talepte bulunabilir?
6. Konsey'in yaptırım kararları doğrultusunda İran uyruklu bir kişinin Türkiye'deki mal varlığının dondurulması üzerine bu kişinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasını Türkiye Anayasası'nın ilgili hükümleri açısından değerlendiriniz. Bu iddia uluslararası hukuk açısından nasıl sonuçlanır?
7. Planda taraflar arasında uyuşmazlığın çözülememesi üzerine yaptırımların tekrar uygulanmaya başlaması halinde İran'ın da kendi taahhütlerini yerine getirmeyeceği hususunu uluslararası sorumluluk hukuku açısından değerlendiriniz.
8. İran'ın taahhütlerini yerine getirmekten vazgeçmesi halinde ABD bu ülkeye karşı askeri müdahalede bulunabilir mi?
9. Plandaki hükümlere aykırı yük taşıdığından şüphelenilen gemilerin denetlenmesini uluslararası deniz hukukunun kıyı devletlerine tanıdığı yetkiler açısından açıklayınız.
10. Bu denetleme işlemi Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin tanıdığı yetkiler çerçevesinde mümkün müdür?
